

ADÓSZEDÉS.

Irta: Somfay Margit.

HAJNALI SZÉL száguldott a Dnyeper-melléki mezőségek felett. Rá-ráfeküdt az embermagasságú fűre s az mint a tenger vize, hullámozott, ringott alatta. Az apró felhőkkel telehintett tavaszi ég kékjében eleséget kereső madarak röpködtek. Neki-nekilendültek a mérhetetlen magasságnak, majd lecsapva onnan, elmerültek a hullámozó fűben. Csipogásuk, trillázó füttyük remegtető édes hangon zengett a végtelen térben. Kívülük nem látszott más élőlény, mert ami volt, az szárnyak nélküli volt és elveszett a fütengerben. Elhagyott volt a határtalan mezőség. A folyón sem volt élet. Egyetlen csónak, egyetlen bárka, ember vagy állat nem szelte a Dnyeper habjait.

Csönd, béke, magány uralkodott messze távolságig. Míg egyszer csak, Kiof felől, a kelő nap lángoló sugarainak aranybíbor fényzőnében mintha egyenesen az égből ereszkedne alá, fegyveres sereg törtetett előre. Megbontották a csöndet és legázolva a fűvet, széles utat vágtak a mezőségen keresztül.

Igor volt, a kiovi nagyfejedelem és kísérete.

Felcicomázott lovaik, tarka öltözetű alakjuk, mintha folyón keltek volna át, elveszett a nyakig érő fűben. Mindössze sisakjuk, lándzsájuk ragyogó hegye meredt a magasba s mint villogó ezüstpatak közeledett, szélesedett.

Legelől a gridik jöttek, a nagyfejedelem földie, a varég testőrök. Öles termetüket a hosszú lándzsa és az óriás pajzs még félelmetesebbé tette. Szemöldökig húzott sisakjuk alól összefont hajcsimbókok lógtak ki. Bajuszuk állon alul csüngve takarta szájukat. Felsőtestük meztelen volt. Hatalmas csontjaik, kidagadó izmaik páncélméremységgel feszültek a napsütötte bőr alatt. Bőrnadrágjuk fémmel kirakott övéből rövid kis ivópohár lógott. Csupasz, hátukra vetett tegezükben nyilvesszők hegye állt kifelé. Villogó szemük olyan magabízó göggel meredt a ragyogó reggelbe, mintha a körülöttük hullámozó fű sarjadása, a nap kelte, az ég kékje, a madarak éneke és minden létező, az ő erejükből jött volna a világra.

Mögöttük a druzsinikok, a fejedelem tanácsosai ügettek. Ahányan, annyiféle öltözetben. Bőr-, nemez- vagy bársony-nadrágban, vállravezett prémekben, arannyal, ezüsttel kirakott fejdísszel. Derekuk köré drága selyemkendő volt csavarva. Szerelmes órák édes emléke, leölt ellenség gőzölgő vére, eladott rabszolgák szívszorongása, könnye, jajja vagy átká lengte körül a fényes, puha anyagokat, aszerint, hogyan került viselőjéhez. Mint asszonyi ajándék, rablott holmi, csereáru vagy adóbér?

A druzsinikok között jött a fejedelem. A harmadik ebben a méltóságban, amióta a szlávok hívására a három varég-testvér: Rurik, Szineusz és Truvor átevezett a Balti-tengeren.

Igor útja két éve is e mezőségen vezetett keresztül. De ekkor nem ily méltóságteljesen és elégedetten törtetett előre. Akkor tépetten, megviselten, tajtékozó dühvel rohant a smaragd szín fűőcéánban. A görögöket akarta megsarcolni, de ehelyett futnia kellett. Valami átkos tűzzel világcsúfjára elkergették egész seregével együtt.

Két éve bőszen, átkozódva rohant az úton, de rá egy évre olyan sereggel ereszkedett alá Czárgrád ellen, hogy előre tudta győzelmét. A félelmes híru besenyőket szerezte meg szövetségeseül. Mint bőszi viharfelhők árasztották el a Boszporusz környékét. A nagycsászár, a kelet-római birodalom ura, meg sem várta, hogy fegyverrel rohanják meg, alkudni kezdett. Harc nélkül megígért mindent.

S ma is adófizetője.

Az egy év előtti sikerből még most is vetődött valami Igor arcára a büszkeség és öröm fényéből.

Derékig meztelen volt, akár a testőrei. Fakéreg színű bőrnadrágját drága bizánci selyemszövet szorította derekára. A himzett piros szőlőfürtökkel díszített aranyszín-selyem nemrég egyik Czárgrád körüli kolostor oltárát takarta. Előtte Istennek szentelt görög apácák imádkoztak a gyertyafényes, tömjénfüstös templomban. Míg Igor katonái rájuk törtek. A sikongó apácákat elhurcolták, az ezüst, arany holmikon megosztottak. S megosztottak a drága selymeken, vászonféléken is. Előbb azonban a nagy fejedelem elé hurcoltak mindent, hogy kivegye zsákmányából a neki legjobban tetszőt. Igor a terítőt választotta, meg egy drágakövekkel, gyönggyel kirakott aranykelyhet és egy fiatal apácát.

A terítőt a derekán viselte, a kehely a kiovi nagyfejedelmi házban volt, a görög apácát pedig megölette, mikor megdühödött könnyeitől, karmoló, visongó ellenállásától. Kidobatta a kiovi udvaron dorbézoló katonái közé.

Ma már nem is emlékezett rá. Egy év telt el, az igaz, de a rabzolgaként elhurcolt nők százai fordultak meg azóta Kiovbén, a nagyfejedelmi házban. Az ijedten engedelmeskedők, vagy a tébolyult erőlködéssel menekülni akarók arcára egyenkint ugyan ki emlékezhetne?

Most, hogy a Dnyeper-melléki végeláthatatlan fütérségen üggett, különben sem asszonyi arcok emlékezete forgott eszében. Sőt, egyéb sem, ami mögötte volt időben és térben, hanem azokra gondolt, akik a közeljövőből néztek feléje. Azokra, akikhez vitézeivel igyekezett.

A drevliánokra.

A szláv törzsek legharciasabbjára. A Balti-tengertől Bizáncig terjedő földön ők okozták a legtöbb gondot a fejedelmeknek. Úgy kirítottak a többiek közül, mint szelíd macskák közül a hiuz. Mostanában ugyan behúzott körömmel ültek, de épp ezért nem lehetett hinni nekik.

A köteles adót is azért akarja ily rajtaütésszerű látogatással elvenni tőlük, mert így azt kell adniok, amit kiválaszt és nem, amit ők küldenének. S mert látja, mennyiből választ, nagyobb részt tud kicsikarni.

A kémei nagy prémkészletekről, a görögöktől szerzett értékes zsákmányról és Kercsben eladott rabszolgákért kapott ritkaságokról beszéltek. Olyan kincsekről, minőket eddig semmiféle néptől nem hurcoltak még el a nagyfejedelem katonái.

Egyes dolgokat különösen megjegyzett a nagyfejedelem.

Ilyen volt a hétszínű madár, amely beszélni tudott és az emberhez hasonlóan két lábon járó állat. Aztán különös görbe kardok a nagyormányú, hosszúagyarú állat hazájából. S az ugyancsak onnan való és gyönyörű táncokat tudó nők, illatos olajok, gyümölcsök, gyöngyök, selymek.

Ugyan az utóbbiak, a nyalánkságok és hívságos cicomák nem őt érdekelték, hanem a feleségét. De épp ezért kellett azokat mindenáron megszereznie.

Az adó jó ürügy volt erre.

Annyira tudta, hogy mit és mennyit kell kapnia, hogy a sereg mögött ott nyikorgott az adó számára hozott üres szekérsor. A kocsik elé fogott lovak nyihogva ficáncoltak. Jó legelőn nevelődött bővérű állat volt valamennyi. A vászonujjasú, merev csimbókú szláv kocsisok rövidre fogott gyeplővel is alig tudták lépésben tartani őket. No majd visszafelé megcsendesednek, amikor keréktörésig tele rakták a szekereket.

Lassankint fogyott a mezőség. A nyakig érő fű mindig alacsonyabb lett. Végül már csak a lovak térdéig, a szekérekerekek küllőjéig ért. Színük is más volt, fakóbb, fénytelenebb.

A csöndesség is elmaradt róla, a néptelenség és magány is. Nagy csordák, nyájak, ménesek lepték el a rövid fűvű réteket. A pásztorok zúgó hajkurászással terelték a fegyveres sereg útjából az állatokat. Néhány az őrzők közül lóra kapott és megeresztett gyeplővel rohant előre, hírül vinni a sereg közeledését.

Csapkodott lóval rohanó alakjuk eleven segélykiáltás volt a békés tavaszi reggelben. A közeli városban, Iszkoroszczyben hangossá vált minden ház, minden kis kaliba a földsáncok közé rontó, ordító pásztorok híretől. Mint a megbolygatott hangyaboly forrongott a város. Verejtéket sajtoló sietséggel ásták el az értékes tárgyakat. Asszonyokat, leányokat bujtattak, ajtókat torlaszoltak. Női sopánkodás, férfi parancsszó, türelmetlen kiáltozás kavargott mindenfelé.

Igor serege pedig közeledett.

A földsáncok réseiből már látni lehetett a hosszú menetet, melyből a sisakok, lándzsák hegye messzire kiragyogott. A sereg előtt, kiváltan a többi közül, két vitéz száguldott. Két druzsinik. Követként siettek előre, hogy megjelentsék a drevliánok fejedelmének a kiövi nagyfejedelem érkezését.

Vágtató alakjuk láttára eloszlott az aggodalom az Iszkoroszczybeliekről.

Barátságos látogatók a közeledők.

Szétbontották a torlaszokat, kiengedték az elbujtatott nőket. Az elásott arany és ezüst holmikkal azonban nem vesződtek. Idő sem volt hozzá. Meg aztán ilyen dolog még barátságos látogatás idején is biztosabb helyen van a föld alatt, mint a föld felett.

A város sáncai alá ért két druzsinik hangos kürtszóval hívta fel a városiak figyelmét. Aztán falakon átzúgó hangon kiáltották:

— Tárjatok kaput drevliánok! Közeledik a kiovi velikij knez. Örvendve jöjjetek fogadására és boruljatok le eléje! Hé, iszkoroszczybeliek! Hé, drevliánok! Becsüljétek meg e megtiszteltetést.

A földsáncokon túl álló városlakók komor tekintettel hallgatták a felszólítást. Anélkül is tudták, mit kell tenniök. Amióta az északi nagy vizen átkelő varég testvérek a szlávok fölé kerültek, bizony fejét kell előttük hajtani. Nem kell azt külön emlegetni. Hajolnak a szlávfejek maguktól is. Földig hajolnak. De a szívük keserősége ég felé emelkedik. Minél mélyebbre kell a fejeknek hajolni, annál magasabbra szállnak az ég felé küldött panaszok.

A kitárt városkapun megjelenők arca azonban a panaszokból nem mutatott semmit. Meghajoltak a felszegett fejjel álló két druzsinik előtt és mindaddig úgy maradtak, míg azok bevágtattak a városba.

Mögöttük becsukták a városkapukat.

Az iszkoroszczy-i fejedelmi házban már várták a követeket. Mikor az udvaron leugrottak lovaikról, tárt ajtók fogadták őket és egészen a küszöbig terítették eléjük szőnyegeket.

A zsúpfedeles házak sövénykerítése mögött leselkedők türelmesen váraoztak rájuk. Rövid idő után fel is tűntek ismét, a városi katonák kíséretében. Mintha nem is követek, hanem fejedelmek lettek volna, oly gögösen ültek a nyeregben: S elnéztek az előttük hajlongók fölött.

Az iszkoroszczyak sóhajtvá bólogtattak:

— Nem csoda, hisz még a hatalmas görög császárt is adófizetőjükké tették.

Alig ült el utánuk a felvert por, már indult a drevlián fejedelem a városkapuhoz, hogy illő tiszteletadással fogadja az érkező nagyfejedelmet. Mögötte sorakoztak válogatott testőrei, tanácsosai, rokonai és fiai. Mindenkin rajt volt minden értéke, legszebb fegyverei, legdrágább prémje, nehogy szegénynek lássanak a nagyfejedelem kísérete mellett. Elérték, amit akartak. Aki nem ismerte őket, az pompás külsejük, öltözetük után őket nézte volna a nagyfejedelem csapatának.

Az iszkoroszczybeliek büszkeségtől dobogó szívvel nézték a fejedelem mellett lovagló fejedelmet.

De a sereg után nyikorgó tíz üres szekér láttára elborult a homlokuk. Ismerték az ilyen üresen érkező szekereket. Megrakva mennek

azok mindig el. A fejedelmük pompája keltette büszkeségüket-leverte az aggodalom. Mi mindent kell előkotorni és odaadni, míg ez a tíz szekér színültig, sőt felpúpozva megtelik?

Aznap éjszaka énektől s duhaj kurjongatástól volt hangos Iszkoroszczy. Az égő fáklyák rőtes lángja magasan lobogva világította be az éjszakát. A fényben a mulatozók, evők, ivók árnyéka gigantikus nagyra vetődve mozgott az asztalok körül, fákön, falakon. A táncoló rabnók kis dobjai s a dobokra aggatott apró csengők zenéje, a guszla pengetése, az énekesek dala felváltva hangzott egészen hajnalig s már pirkadt, mikor még mindig forgatták, sütötték a nyársrahúzott öz-, disznó-, marha-fertályokat és a hosszú asztalokon, a világ különböző tájairól rabolt arany és ezüst serlegekben még mindig folyt a bor.

S mikor földrenyomva eloltogatták a fáklyákat s a kelő nap rózsaszín fénye ömlött a városra, másféle zaj váltotta fel az éjszakait.

Hordták az adót.

A fejedelmi ház udvarán állt Igor és kísérete. Sunyi és telhetetlen arccal nézték az eléjük rakott prém-, fegyver-, ruha- és élelmiszer-halmazokat. S bár némelyik halom magassága már meghaladta a legmagasabb varég vitéz nagyságát, Igor még mindig nem mondta, hogy: elég!

S mikor elmaradt az adót halomba hordó szolgasereg, Igor bosszús arccal nézett a mellette álló drevlián fejedelemre.

— Még adj!

— Nincs több.

— Akarom!

— Nem lehet.

Igor sértődötten kiáltott:

— Hát csak ennyit érek neked?

— Tízszernél is többször ennyit — felelt óvatosan a drevlián fejedelem —, de már nincs miből adni. Minden kamra, verem üres már. Ha nem hiszed, győződj meg saját szemeddel róla!

Igor tekintete az iszkoroszczybeli fejedelem arany csuklóvértjén járt. Arasznyi széles volt s zöldszerű s piros drágakövek díszítették. Rámutatott.

— Ha igazat beszélsz, add ezt nekem.

S mikor már a saját kezén ragyogott a csuklóvért, kajánul súgta:

— De a hétszínű beszélőmadárról is tudok, meg a kétlábon járó állatról is, meg a jószagú olajokról, az átlátszó ruhákról, a ritka gyümölcsökről, sőt a különös táncokat tudó tengerentúli lányokról, akiknek homlokára pont vagy háromszög van festve s a testük vékony és hajlékony, mint a nád — hátbadöngötte a drevlián fejedelemet. — Mit szólsz hozzá?

— Én is hallottam ilyenekről — mormogta sötét tekintettel.

Igor belekarolt és tovavezette a többiektől.

— De én mindezt látni is akarom! — a hangja fenyegető volt,

de kezét csillapítóan tartotta a drevlián fejedelem elé. — Azt nem kívánom, hogy a többieknek is megmutasd!

A drevlián fejedelem nem tudta, mit feleljen. Igor beszédéből megtudta, hogy elárulták. Hiába tagadna. Mindaz, amit a nagyfejedelem elősorolt, van. A hétszínű madár a legkedvesebb asszonya mellett él s naphosszat kiabálja: «Te vagy a legszebb!» A kétlábon járó állatból három is van, a jószagú olajokból jó néhány korsóra való, ritka gyümölcsök, sőt festett homlokú leányok is vannak. De egyikből sem ad. Mielőtt szólhatott volna, Igor megelőzte.

— Ha látnák, mindegyik akarna belőle. Adnod kellene s végül neked nem maradna semmi. De ha én láttam csak, még ha mindegyikből adnál is, akkor is sok marad neked. Ne szólj semmit. Elvonulok vitézeimmel s kis idő multán egyedül visszatérek. — Rátette tenyerét az előtte álló szótlan fejedelem vállára. — Tudod, hogy a csernigori fejedelem után te vagy a legkedvesebb nekem. Úgy tégy, hogy kedves maradj előttem mindig.

— Várom, hogy visszajöjj! — mondta a drevlián fejedelem.

Igor a burkolt ígéret hallatára széles mozdulattal fogott kezét a drevlián fejedelemmel.

Minek láttára az iszkoroszczybeli vitézek fellélegzettek. Fejedelmük komor arcából rosszat sejtettek, de mikor a nagyfejedelemmel kezét csapott, látták, hogy rendben van minden.

Lassankint a halomba rakott adó felkerült a szekerekre s azok szép sorjában kifelé indultak a városból. A pajzsos, dárdás, sisakos óriás varég testőrök mentek a szekérsor előtt és mögött. Sisakjukon, pajzsuk és dárdájuk fémjén villódzva ragyogott a délutáni nap.

Útjukból, a rövid fűvű mezőségen legelésző barmokat hangos kurjantással kergették a pásztorok.

Igor a druzsnikok között vonult kifelé. A városbeliek fejet hajtottak előtte s a fejedelem és vitézei tiszteletadóan kikísérték a kapuig.

— Hol vársz rám? — kérdezte Igor a búcsúolelés közben.

— A város mögötti erdő szélén — válaszolt pillanatnyi gondolkodás után a drevlián fejedelem. S most az ő ajka körül bujkált kaján-ság. Alig tudta az erőszakolt tisztelettel palástolni.

— Napnyugta után — mondta Igor és még egyszer megszorította a drevlián fejedelem jobbját.

Az bólíntott. E fejbólíntás volt az oka, hogy tekintete a ravaszul elkért csuklóvértre esett. E csuklóvért miatt pedig az ajkai harapósan egymásra préselődtek.

Igy ilyen összeszorított ajakkal lovagolt ki napnyugta után Iszkoroszczyból. Mindössze két vitéz kísérte. De a nagyfejedelem kivonulásától napnyugtáig, egyenkint annyi vitéz szállingózott ki a városból, hogy mire a fejedelem útnak indult, tele volt velük az erdő. Az erdő szélén azonban csak ő várákozott s a velejött két vitéz.

Igor nagyfejedelem is harmadmagával jött. A kísérői varég test-

örök voltak. Az egyiknek oldalán tülök-kürt lógott, a drevlián fejedelem tudta, hogy ha a tülök hangja végigreszket az elcsöndesedett esti tájon, mindazok visszatérnek, akik a nagyfejedelem kíséretéhez tartoznak. Csak a szekerek rohannak Kiof felé. Ők itt nyüzsögnek majd, hogy az ígért ritkaságokat szintén lássák és részt kérjenek belőle.

— Visszajöttem — mondta köszöntésül a nagyfejedelem.

— Eléd jöttem — hajolt meg a drevlián fejedelem.

— Siessünk — türelmetlenkedett Igor. — Hol van, amit mutatni akarsz?

— A városban.

— Itt akarom látni! — parancsolta Igor.

Az iszkoroszczybeli fejedelem engedelmesen fejet hajtott.

A nagyfejedelemmel jött egyik vitézt és a vele jött egyik drevliánt beküldte a városba, azzal az üzenettel, hogy amit a belső udvaron szigorú őrizet alatt kirakatott, azt tegyék fedeles szekérre és hozzák eléje, ide az erdőszélre.

— De csak ti ketten jöjjetek a szekérrel — rendelkezett Igor.

Míg az elmenők visszatérére vártak, a fejedelmek kísérői tüzet raktak. A sötét erdőszélen járkáló alakjukat vérvörösre világította a lobogó lángok fénye. Igor a városkapu irányába figyelt, hogy mikor látja a szekeret kísérők fáklyáit felragyogni. A varég testőr dárdájára támaszkodva állt mögötte. Ő minden irányba figyelt. A gyanutlan nagyfejedelem helyett is gyanakodott, de csönd volt mindenfelé. Csak a nyugovóra tért madarak forgolódtak a fészekben s az esti bogarak puha szárnya csapkodta a levegőt.

A drevlián fejedelem komoran mozdulatlanul állt. A nagyfejedelem a ravasz emberek titkos örömével nézte. Szinte előre látta, miként fogja a szekér megérkezése után a magával hozott óriás varégek segítségével fához kötni és a szekér ritkasággal elhajtatni. Nem válogat, mindent elvisz. S hogy a festett homlokú tengerentúli lányok jutottak eszébe, megkérdezte:

— Szépek a vékony táncosnők?

— A görög leányok szebbek — felelt a drevlián fejedelem.

— De legalább fiatalok?

— Tíznel több tavaszt nem élt egyik sem. Még gyermekek, csak táncra valók.

Igor csalódottan húzta fel ajkait. Nem sok értelme, hogy magával vigye őket. Gyermekek! Arra gondolt, hogy nem viszi magával őket. Nem érdemes. Gyermekek van elég Kiofben is. Olyan is, aki táncolni tud. Majd csak a ruhát szedi le róluk.

Ebben a percben hatalmas lökés érte. A hátamögött álló varég testőr teljes súlyával nekidült. Mindketten térdrebuktak s mikor fel akartak ugrani, öten is rohantak rájuk. A testőrt egy fához kötözték. Száját felpeckelték.

A nagyfejedelmet pedig földre rántották, kezeit összekötözték.

Lábaira külön-külön kötötték kötelet. Aztán akik körülötte álltak, egy lábukat rátették, hogy fel ne kelhessen. Ugyanazok, akik reggel még hajlongva álltak előtte. Aztán az erdőszélen, egymással szemben álló két fát lehajtottak. Egyikre ráerősítették a nagyfejedelem jobb-lábára kötött kötelet a másik fára a ballábára kötött kötelet. Jó szorosan. Aztán elengedték a lehajtott falombokat.

Metsző hasítás és vérfagyasztó ordítás süvített az estébe, aztán meleg vér hullt a két fatörzsre.

A drevlián fejedelem a kifosztott városra, üresre hordott kamráira, vermeire gondolva, az igazságot tevő elégedettségével morgta :

— Osztozkodtunk.

S katonái élén visszatért Iszkoroszczybe.

ÖNARCKÉP.

Irta: *Heinrich Lersch.*

*Vagyok, mint te, szegény cseléd,
Proletár, Isten kegyelméből.
Jót, rosszat rám rakott e lét:
Ember kapta az Úr kezéből.*

*A munka még mint gyermeket
Elragadott karjába zárva,
S mit anyám szűz szívémbé tett,
Népárban szétfolyt, mint a pára.*

*Füstben, koromban múlt napom,
Csetlő-botló mámorban estem.
Lomb, cserje csalt vak utakon,
Züllött csavargó, összeestem.*

*Igy kóboroltam árva lélek.
Gyűlölet, gond izzott alattam.
De ezt láttam az Úr kezének,
Mit áhitattal megragadtam,*

*Hogy a porból emelne ki.
S Istenben kelt életem napja
S ezt szóm, dicséretül neki
Most véreimnek hírül adja.*

Kállay Miklós fordítása.